

Bijlagen

Visie & Strategie Vrijetijdseconomie Hardenberg

Kwaliteit & diversiteit
voor een sterke
vrijetijdseconomie

Inhoud

Bijlage 1	4
Overzicht van bijeenkomsten / momenten van input	
Bijlage 2	5
Trends & ontwikkelingen	
Bijlage 3	8
Feiten & cijfers	
Bijlage 4	12
Globale gebiedsprofielen op basis van vte-beleving	

Dit is een uitgave van de
gemeente Hardenberg

Redactie:

**Gemeente
Hardenberg**

Vormgeving: BuroDaan

Foto's: Gemeente Hardenberg

Vastgesteld op 8 april 2025

Bijlage 1 – Overzicht van bijeenkomsten / momenten van input

Tijdens het traject is op verschillende momenten input geleverd, en door een breed palet aan betrokkenen: door de gemeente, door wethouders, door raadsleden, door ambtenaren van de gemeente Hardenberg, door ambtenaren van de gemeenten in de regio-Vechtdal, door Platform Gastvrij Hardenberg en door ondernemers en het maatschappelijke middenveld in de gemeente Hardenberg.

In 2024 en 2025 hebben de volgende participatie- en besluitvormingsmomenten plaatsgevonden:

- 18 maart: interview met wethouders Ten Kate en Te Rietstap
- 18 maart: kennismakingssessie met Platform Gastvrij Hardenberg
- 2 april: beeldvormende sessie (BOB) met gemeenteraadsleden en ondernemers (bij RUIM)
- 17 april: ambtelijke cross-oversessie gemeente Hardenberg
- 23 april: verdiepende bijeenkomst gemeenteraad
- 24 mei: gesprek met ambtenaren recreatie & toerisme regio-Vechtdal
- 5 juni: verdiepende sessie met Platform Gastvrij Hardenberg, ondernemers en maatschappelijke organisaties¹ (bij Theater de Voorveghter)
- 5 juni: interview met wethouder Dorrestijn
- 1 juli: voortgangsgesprek met wethouder Ten Kate
- 23 september: voortgangsgesprek met wethouders Ten Kate en Dorrestijn
- 23 september: sessie met Platform Gastvrij Hardenberg
- 13 januari: gesprek met college van B&W op basis van 95% versie
- 22 januari: tweede verdiepende sessie met Platform Gastvrij Hardenberg, ondernemers en maatschappelijke organisaties¹ over 95% versie (bij Theater de Voorveghter)
- 11 februari: informatiebijeenkomst gemeenteraad
- 24 februari: collegebehandeling
- 20 maart: oriënterende raadsvergadering
- 8 april: besluitvorming gemeenteraad

¹. Er is input geweest van: leden van het Platform Gastvrij Hardenberg, ondernemers uit dag- en verblijfsrecreatie, culturele instellingen, lokale en regionale marketingpartners, branchevertegenwoordigers en terreinbeheerders.

Bijlage 2 – Trends & ontwikkelingen

De strategische keuzes van de gemeente Hardenberg zijn afhankelijk van ontwikkelingen in de vrijetijdseconomie zelf en van andere maatschappelijke ontwikkelingen (lokaal, regionaal, nationaal én internationaal). Zes belangrijke sectorale trends die gevolgen kunnen hebben voor de vrijetijdseconomie van de gemeente Hardenberg zijn:

1. Toename van (internationaal) toerisme en recreatie

De Nederlandse bevolking groeit nog steeds en wil graag op vakantie. Dat leidt tot meer overnachtingen in hotels en groepsaccommodaties en op vakantieparken en campings. Het CBS voorspelt dat in 2040 in het Vechtdal meer dan 255.000 mensen zullen wonen, ruim 10.000 meer dan nu, waardoor ook meer ruimte voor recreatie nodig is². Tegelijkertijd verandert de samenstelling van de bevolking, met bijvoorbeeld meer eenpersoonshuishoudens. Ook blijven senioren langer actief met vakanties en dagjes uit. Deze groep neemt in de komende vijftien jaar een steeds groter aandeel in de bevolking in, door de voortzettende vergrijzing. Binnenlandse vakanties vormen ook een duurzaam alternatief (minder reiskilometers). Dit biedt kansen voor ondernemers. Ook het aantal buitenlandse gasten blijft naar verwachting groeien in de komende jaren, zeker uit omliggende landen. De voorspellingen uit Perspectief 2030 - die tijdens de coronapandemie nog ver weg leken - komen daarmee toch weer in beeld³. Deze drie ontwikkelingen (groei eigen inwoners, groei binnen- en buitenlands toerisme) zorgen voor

meer recreatievraag én voor meer vraag naar overnachtingsplekken. Dit vraagt om investeringen in gastvrijheid van ondernemers, maar ook om strategische keuzes van de overheid.

2. Marges onder druk

De btw-verhoging van 9% naar 21% op onder andere logies in 2026 zet marges onder druk en maakt vrijetijdsbesteding duurder, waardoor consumenten mogelijk minder vaak musea, attractieparken en andere recreatieve activiteiten bezoeken. Dit kan leiden tot een daling in binnenlands toerisme, terwijl bedrijven in de sector moeite kunnen hebben om de hogere belasting volledig door te berekenen zonder klanten te verliezen. Hierdoor ontstaan er financiële uitdagingen, waardoor investeringen in innovatie en duurzaamheid mogelijk vertragen. Tegelijkertijd stimuleert dit de groei van gratis of goedkopere recreatieopties, zoals natuurgebieden en openbare evenementen.

3. Aandacht voor bewust beheer en -verbetering van het vrijetijdslandschap

De vrijetijdseconomie is de afgelopen decennia min of meer organisch gegroeid. Nu de sector op veel plaatsen steeds volwassener wordt, is bewuster aandacht voor beheer en verbetering van het vrijetijdslandschap nodig: hoe behouden we de huidige waarde van de vrijetijdseconomie en hoe vergroten we de waarde van de sector voor de inwoners van de gemeente Hardenberg én in balans blijft met ander gebruik van de omgeving? Als in drukke gebieden nog meer ruimte voor recreatie van inwoners en vakanties van bezoekers van verder weg nodig is, kan het vrijetijdslandschap alleen door meer sturing sterker worden. Dan moet aandacht zijn voor de balans

² Bron: CBS, Regionale prognose 2023-2050; bevolking, intervallen, regio-indeling 2021.

³ In een publicatie van NBTC Holland Marketing uit 2019 (Perspectief 2030 Bestemming Nederland) is een toekomstbeeld van toerisme in Nederland geschetst, inclusief verwachtingen bij het aantal gasten dat ons land in 2030 bezoekt. In de voorzichtige schattingen ging NBTC Holland Marketing uit van een gemiddelde jaarlijkse groei van bijna 2% van het binnenlands toerisme, voor het inkomend toerisme ging men uit van gemiddeld 3,5 tot 4% jaarlijkse groei.

tussen rust en drukte, inwoner en bezoeker, en economische activiteit en natuurlijke omgeving. Zo blijft het vrijetijdslandschap – als karaktervolle plek om te wonen, om te werken en om vrijetijd door te brengen – vitaal. Op veel plekken is de bijdrage van de vrijetijdseconomie aan het woon-, werk- en levensgeluk van inwoners een steeds belangrijker uitgangspunt bij verdere ontwikkeling.

4. Toename van ketenvorming

Bij een steeds volwassener sector hoort ook ketenvorming. In Nederland is de invloed van (internationale) ketens in de bungalow- en hotelsector al langere tijd groot. Steeds meer ketens dringen ook door in de kampeersector. Verspreid over het land verkopen familiebedrijven bij gebrek aan bedrijfsopvolging hun bedrijf aan ketens (vaak van Franse origine). Ketenbedrijven zetten vaak in op schaalvergroting en standaardproducten, wat een plek minder afwisselend en onderscheidend kan maken. Daar staat tegenover dat de marketingkracht van ketenbedrijven voor meer bezoekers van verder weg kan zorgen en zo meer draagkracht geeft voor voorzieningen waar ook inwoners gebruik van maken. Bovendien blijft het bedrijf op deze manier wel behouden voor het toeristisch aanbod en valt het niet ten prooi aan verloedering en/of oneigenlijk gebruik.

5. Druk op (verblijfs-)bedrijven door kapitaalintensiteit en financieringsmogelijkheden

Consumenten verlangen steeds meer luxe, wat regelmatige (her-)investeringen in het aanbod vraagt. Gebieden zonder onderscheidende omgevingskwaliteiten (die de Zeeuwse kust of het Zuid-Limburgse heuvellandschap bijvoorbeeld wel hebben) hebben vaak kapitaalintensieve voorzieningen nodig, zoals zwembaden, wellness, indoor speelvoorzieningen en restaurants,

om toch voldoende gasten te trekken. Dit vergt hoge investeringen van ondernemers, terwijl banken steeds strengere eisen aan de eigen inbreng van kapitaal stellen en de rente (ook in de komende jaren) niet zal terugkeren naar de niveaus van voor de coronapandemie⁴. Dit zet bedrijven vaak aan tot een uitbreiding van het aantal accommodaties en/of het bedrijf. Als dat niet mogelijk is, ontstaat het risico dat bedrijven hun waarde en kwaliteit verliezen. In het verblijfstoerisme zorgt dit regelmatig voor niet-toeristisch gebruik van de accommodaties.

6. Veranderende wensen bij dagjes uit

Inwoners en bezoekers van verder weg zoeken, naast unieke, memorabele ervaringen en belevenissen, ook steeds vaker naar betekenisvolle activiteiten. Authentieke activiteiten die niet alleen ontspanning bieden, maar ook voor voldoening, persoonlijke groei en verbinding met een plek zorgen. Voor inwoners is het ook belangrijk dat er voldoende afwisseling in het aanbod is, ook voor het hele gezin.

Enkele trends en ontwikkelingen spelen economie- en maatschappijbreed, en raken daarbij óók de vrijetijdseconomie:

- **Concurrentie op de arbeidsmarkt.**

De werkloosheid in Nederland en omliggende landen is in de afgelopen jaren tot historisch lage niveaus gedaald en de eerdergenoemde vergrijzing zal de druk op de arbeidsmarkt verder verhogen. De vrijetijdseconomie moet concurreren met sectoren die jaarronde banen en vaak gunstigere arbeidsuren bieden. Hierdoor zijn creatieve oplossingen nodig om arbeidskrachten aan te trekken en te behouden. Eén van deze oplossingen is digitalisering, een ontwikkeling waar de vrijetijdseconomie in de afgelopen jaren al stappen in heeft gezet.

⁴ CPB (2024), Actualisatie verkenning middellange termijn tot en met 2028.

- **Energietransitie en circulaire economie.**

Nederland zet stappen in de energietransitie en zet in op hernieuwbare energiebronnen. Ook wordt een overstap naar een circulaire economie gevraagd. Consumenten krijgen andere behoeften en dat leidt tot een toename van aandacht voor energie, klimaat en circulariteit. Dat geldt voor de gehele economie en dus worden ook van de vrijetijdssector inspanningen gevraagd. Bij de realisatie van nieuwe vakantieaccommodaties zijn energieneutraal en circulair bouwen vaak al belangrijke uitgangspunten. In de komende jaren zijn ook bij bestaande accommodaties en aanbieders nog stappen nodig. Hierbij vraagt netcongestie om innovatieve oplossingen (bijv. het delen van energie en batterijopslag).

- **Strijd om schaarse ruimte.**

De energietransitie is één van de transities die om ruimte vraagt, voor wind- en zonne-energie. De groei van de bevolking zorgt ervoor dat meer ruimte voor wonen en werken nodig is. En tegelijkertijd vragen klimaatverandering en de druk op de biodiversiteit om continue aandacht, met gerichte maatregelen op het vlak van bodem, water en natuur. Mede daarom zoekt de agrarische sector in het buitengebied naar nieuwe verdienmodellen. Tussen al deze ontwikkelingen in moet de vrijetijdseconomie zijn plek weten te vinden. Met andere woorden: het vrijetijdslandschap moet goed in balans blijven.

Bijlage 3 – Feiten & cijfers

De vrijetijdseconomie in Hardenberg is de afgelopen decennia ontstaan en gegroeid door een sterke ondernemersgeest en een meebewegende overheid. Er hebben zich sterke bedrijven ontwikkeld, in zowel verblijfs- als dagrecreatie. Onderstaand worden enkele feiten en cijfers getoond en toegelicht.

Verblijfstoerisme	
Aantal aanbieders	114
Aantal slaappleatsen	33.000
Aantal overnachtingen	1,8-1,9 mln.
Ontwikkeling overnachtingen 2016-2023	+60%
Aandeel overnachtingen op campings en bungalowparken	97%
Dagrecreatie en horeca	
Aantal aanbieders	153
Economische impact	
Bestedingen als gevolg van vrijetijdseconomie	€ 115 mln.
Aandeel in gemeentelijke werkgelegenheid	6,3%

Tabel Feiten en cijfers vrijetijdseconomie gemeente Hardenberg
Bovenstaande cijfers zijn ramingen en afgerond op tientallen, duizenden, honderdduizenden en/of miljoenen.

Ruim 110 verblijfsaanbieders, goed voor ruim 33.000 slaappleatsen

In de gemeente Hardenberg zijn meer dan 110 verblijfsaanbieders actief, die samen goed zijn voor meer dan 33.000 slaappleatsen^{5,6}. In het hoogseizoen, wanneer verblijfsaanbieders veel van hun plaatsen, accommodaties en kamers verhuurd

hebben en eigen inwoners vaak ook op vakantie zijn, overnachten er soms meer verblijfsgasten in de gemeente dan inwoners.

Iets meer dan 10% van de aanbieders is grootschalig en beschikt over een hoog aantal accommodaties en/of plaatsen. Dit zijn vooral kampeerbedrijven en vakantieparken. Samen zijn deze bedrijven goed voor ongeveer tweederde van de slaappleatsen in de gemeente. De gemeente beschikt ook over diverse bed & breakfasts of boerderijcampings. Deze bevinden zich vooral in het buitengebied. De hotels in de gemeente zijn relatief kleinschalig vergeleken met branchegenoten. In totaal zijn de kleinschalige aanbieders (ongeveer 80% van het totale aanbod) goed voor 'maar' 13% van de slaappleatsen in de gemeente.

In 2023 ongeveer 1,8-1,9 miljoen overnachtingen (incl. overnachtingen op vaste plaatsen)

Jaarlijks trekt de gemeente Hardenberg veel verblijfsgasten. In 2023 registreerde de gemeente ongeveer 1,8 tot 1,9 miljoen overnachtingen, inclusief overnachtingen in stacaravans op vaste plaatsen of in tweede woningen⁷. Ongeveer 97% van deze overnachtingen vond plaats op campings, boerderijcampings of bungalowparken. Slechts een klein deel van de overnachtingen vond plaats in andere typen verblijfsaccommodaties (zoals bed & breakfasts), hoewel er relatief veel van deze accommodaties zijn.

60% toename in overnachtingen verblijfsrecreatie sinds 2016

De groei van de verblijfsrecreatie (campings, bungalowparken, groepsaccommodaties) in de gemeente Hardenberg overtreft zowel de provinciale als de landelijke groei. Sinds 2016 is het aantal overnachtingen in de gemeente met ongeveer 60% gestegen, vergeleken met 48% provinciaal en 30% landelijk⁸.

⁵ Peilmoment voorjaar 2024, op basis van aanbodbestanden gemeente Hardenberg en bureauonderzoek Ginder.

⁶ Uit eerder onderzoek voor vijf pilotgemeenten in Overijssel is naar voren gekomen dat kleinschalige aanbieders niet altijd goed in beeld zijn bij gemeenten. Dit kan zelfs oplopen tot 50-55% van het aanbod. Het aanbod in de gemeente Hardenberg is uitvoerig gescand, maar het valt niet uit te sluiten dat enkele aanbieders buiten beeld zijn gebleven. Het effect op de vraag is naar verwachting bescheiden, uit het onderzoek voor de pilotgemeenten kwam naar voren dat het aantal reviews van deze aanbieders beperkt was. Dat geeft de indruk dat er geen bedrijfsmatige, jaarronde toeristische verhuur plaatsvindt.

⁷ Bron: opgave toeristenbelasting gemeente Hardenberg, bewerking Ginder voor overnachtingen op vaste plaatsen.

⁸ Bron: CBS, Statistiek Logiesaccommodaties, <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/82059NED/table>.

Dagrecreatie veelal kleinschalig, met enkele uitzonderingen

Het vrijetijdsproduct in Hardenberg omvat niet alleen verblijfsaccommodaties, maar ook de dagrecreatie (inclusief horeca), organisatie en omgeving. Het dagrecreatieve en horeca-aanbod wordt niet alleen gebruikt door verblijfs-gasten, maar ook door inwoners en dagjesmensen. De meeste dagrecreatieve aanbieders zijn kleinschalig en onafhankelijk van ketens, met enkele uitzonderingen. Met aanbieders als Monkey Town, Evenementenhal Hardenberg en vooral Attractiepark Slagharen (top-3 Nederlandse attracties), beschikt de gemeente over enkele aanbieders die landelijke bekendheid genieten en/of bezoekers van verder weg aantrekken. Een behoorlijk deel van het dagrecreatieve aanbod is verbonden aan agrarische bedrijven, bijvoorbeeld in de vorm van landwinkels of kleinschalige outdooractiviteiten.

Concentratie locatiegebonden aanbod ten zuidwesten van kern Hardenberg

Ongeveer 35% van de beddencapaciteit is geconcentreerd ten zuidwesten van de kern Hardenberg. De bedrijven daar zijn van origine voornamelijk familiebedrijven, maar recentelijk is er een toename van ketengebonden bedrijven. Veel bedrijven in dit gebied richten zich op hoge volumes en het bieden van een eigen vakantiesfeer, inclusief binnen- en/of buitenzwembaden, animatieteams, restaurants en speelvoorzieningen. Deze bedrijven zijn in enkele gevallen zeer dicht bij elkaar gevestigd, waardoor op een relatief klein oppervlak veel overnachtingen plaatsvinden. Elders in het vrijetijdslandschap is het verblijfsaanbod overwegend kleinschalig, met enkele uitzonderingen. In het buitengebied zijn vooral veel kleinschalige accommodaties, zoals bed & breakfasts en boerderijcampings. Het dagrecreatieve aanbod is verspreid over de gemeente en te vinden in zowel de vier hoofdkernen als het buitengebied. De horeca concentreert zich in de vier hoofdkernen en in het verlengde van de verblijfsconcentratie ten zuidwesten van Hardenberg.

Afbeelding. Spreiding van het locatiegebonden vrijetijdsaanbod in de gemeente Hardenberg⁹.

Bezoekers van verder weg hebben min of meer dezelfde leefstijlen als de inwoner

In de vrijetijdseconomie wordt qua doelgroepen vaak met de Leefstijlvinder gewerkt¹⁰. De leefstijlen laten zien waar mensen in hun vrije tijd of vakantie behoefte aan hebben. De leefstijlen die onder inwoners van de gemeente Hardenberg het vaakst voorkomen, zijn de rustzoeker, plezierzoeker, harmoniezoeker en verbindingsoeker. De eerste drie leefstijlen komen ook iets vaker voor dan het landelijk gemiddelde (zie ook de volgende pagina).

Het woongenot van inwoners van Hardenberg wordt vergroot als zij in hun vrije tijd recreatiemogelijkheden hebben die aansluiten op hun voorkeuren. Voor sommige recreanten is wandelen en fietsen in de omgeving een belangrijke tijdsbesteding, andere recreanten gaan liever naar een museum, een escaperoom, een bioscoop of een attractie. Bezoekers van verder

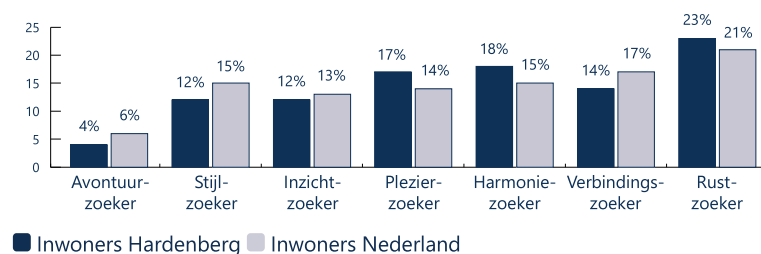
⁹ Bron: deskresearch Ginder, in afstemming met de gemeente Hardenberg, peildatum juni 2024. Ander aanbod in de omgeving, zoals natuurgebieden, landgoederen en erfgoed zonder toeristisch-recreatieve exploitatie, zijn op deze kaart buiten beschouwing gelaten.

¹⁰ Voor meer informatie over de Leefstijlvinder verwijzen we naar www.leefstijlvinder.nl. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen zeven leefstijlen.

weg kunnen de exploitatie van locatiegebonden dagrecreatie versterken. Daarom heeft het voordelen als de leefstijlen van bezoekers goed aansluiten bij die van de inwoners. Bij de grote verblijfsbedrijven en grootste attracties komen nu in eerste instantie de harmoniezoekers, gevolgd door de verbindings-, rust- en pas daarna de plezierzoekers. De leefstijlen van de inwoners en de huidige bezoekers van verder weg, sluiten dus goed op elkaar aan.

Wel geldt dat de leefstijlen harmonie-, verbindings- en rustzoeker vaak op zoek zijn naar meer vertrouwde, traditionele vormen van dag- en verblijfsrecreatie. Plezierzoekers, maar ook de stijl-, inzicht- en avontuurzoeker, staan doorgaans meer open voor nieuwe vormen van verblijf en dagrecreatie.

Met andere woorden: deze leefstijlen staan meer open voor nieuwe innovaties. Leefstijlen als de harmonie-, verbindings- en rustzoeker zitten meer aan het einde van de innovatie-adoptiecurve.

Bron: Leefstijlvinder

Ruim € 115 mln. bestedingen in de vrijetijdseconomie

Met behulp van diverse bronnen zijn de bestedingen in de vrijetijdseconomie geraamd¹¹. In 2023 zorgden inwoners van Hardenberg en de regio, evenals bezoekers van buitenaf (dagjesmensen en verblijfs gasten), voor ruim € 115 miljoen aan bestedingen. Deze uitgaven kwamen terecht in het verblijfstoerisme, de dagrecreatie en de horeca.

6,3% van de werkgelegenheid in 2023

In 2023 was 6,3% van de werkgelegenheid van de gemeente Hardenberg te vinden in de vrijetijdseconomie¹². Dat komt neer op ongeveer 1.800 banen. Vergeleken met de provincie Overijssel (6,0%) en de regio-Vechtdal (5,8%) was de werkgelegenheid daarmee iets hoger, maar wel lager dan het landelijk niveau (6,6%). Het geeft aan dat Hardenberg meer is dan alleen de vrijetijdseconomie. Ruim 40% van de werknemers in de Hardenbergse gastvrijheidssector is jonger dan 25 jaar. Veel van de werknemers hebben deze baan naast een opleiding. Van de werknemers die wel het beroeps- of hoger onderwijs hebben afgerond, heeft 75% het middelbaar beroepsonderwijs als hoogst voltooide opleiding. Het gemiddelde bruto jaarinkomen bedroeg in 2022 € 29.800,- per FTE. Dat is iets hoger dan het gemiddelde in Overijssel (€ 28.000,-), maar lager dan het gemiddelde in Nederland (€ 31.600,-)¹³.

¹¹ Gebruikte bronnen zijn de toeristenbelasting, Factsheet Vechtdal 2023 van Vechtdal Marketing, het Nederlands Vakantieonderzoek, het Nederlands Vrijetijdsonderzoek en CBS/Statline-data over consumentenprijzen. Ook zijn eigen ramingen op basis van deskresearch toegepast.

¹² Bron: Stichting LISA, 2023.

¹³ Bron: ABF, NBTC, Gastvrij Nederland, Arbeidsmarktmonitor gastvrijheidssector. Cijfers over 2022.

Vrijtijdseconomie draagt bij aan brede welvaart van de inwoner

Naast de economische waarde vervult de vrijetijdseconomie een belangrijke maatschappelijke functie en draagt het bij aan de brede welvaart¹⁴. In het participatieproces voor deze strategie (zie ook bijlage 1) werd dit aspect veelvuldig benadrukt, door recreatie- en horecaondernemers, door raadsleden en door vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld. Deze waarde vertaalt zich in:

- **Werkgelegenheid.**

De sector zorgt voor volwaardige MBO-banen, passend bij het profiel van Hardenberg ('gewoon doen'), aanvullend op andere economische topsectoren (industrie en agrarische sector). Daarnaast zijn er kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

- **Recreatieve voorzieningen.**

Belangrijk voor inwoners en verhogen de kwaliteit van leven. Voorzieningen zoals routes en infrastructuur, winkels, horeca, evenementen, dagrecreatie en faciliteiten op verblijfsbedrijven (bijv. speeltuinen, theater, kindvriendelijke restaurants, zwembaden) dragen bij aan een sterk vestigingsklimaat en een aangename leefomgeving. Die zijn er voor inwoners, maar ook voor bezoekers van verder weg. Het Pieterpad en de Ronde van Nederland doorkruisen ook onze gemeente. Tijdens bijeenkomsten is benoemd dat de kwaliteit van het fietspadennetwerk op sommige punten wel onder druk staat.

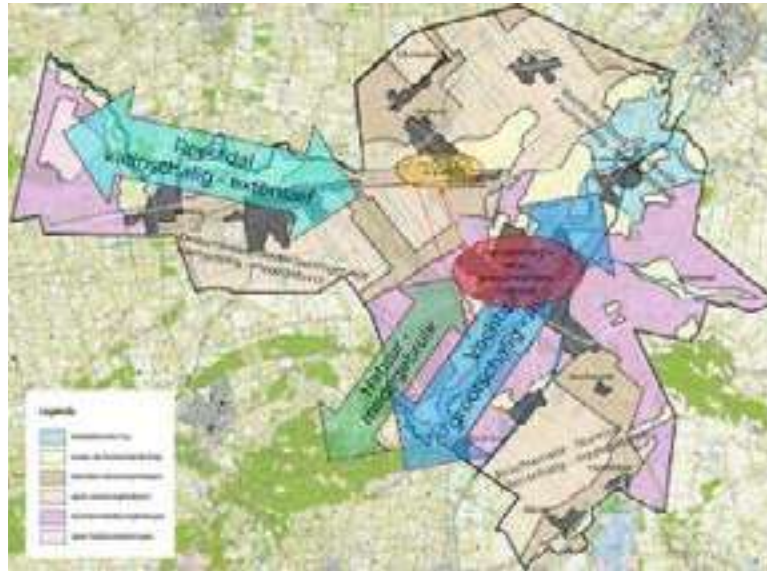
- **Impulsen voor landschap, cultuur en natuur.**

Vooraf wanneer er sturing en clustering plaatsvindt, kunnen landschap, cultuur en natuur worden versterkt. Zo ontstaat een vrijetijdslandschap in balans en met meerwaarde voor inwoner en bezoeker. Inwoners recreëren nu ook veelvuldig op Landgoed de Groote Scheere, in Boswachterij Hardenberg,

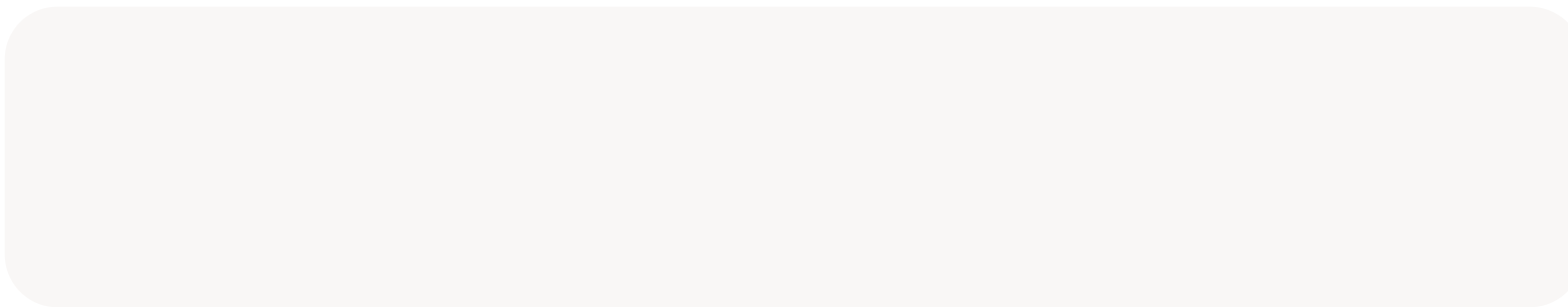
langs en op de Vecht en in de centra van kernen als Gramsbergen en Hardenberg. Tijdens het participatieproces zijn wel signalen opgevangen dat in de gemeente Hardenberg nog verbeteringen mogelijk zijn.

¹⁴ Brede welvaart verwijst naar het welzijn van mensen en de samenleving in brede zin. Het gaat dus niet alleen om economische factoren, maar ook factoren als gezondheid, onderwijs, milieu, sociale cohesie en levenskwaliteit. Het kijkt naar de kwaliteit van leven op de langere termijn.

Bijlage 4 – globale gebiedsprofielen op basis van vte-beleving

Afbeelding: VTE Gebiedsprofielen gekoppeld aan de LandschapIdentiteitsKaarten (LIK).

Gemeente
Harderberg